

Politikai intézmények, eszmék, ideológiák

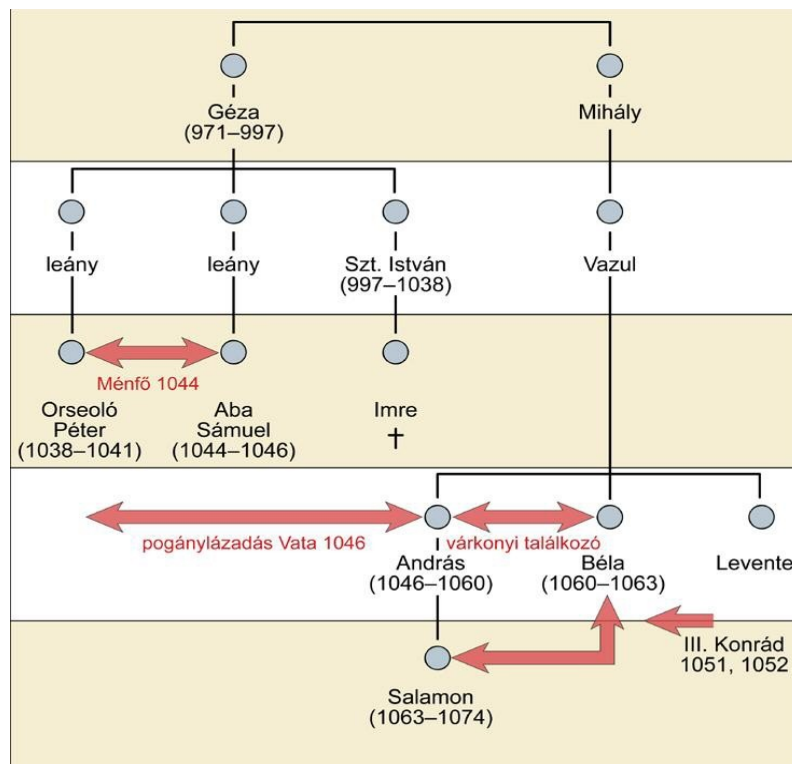
A keresztény királyság megteremtése I. (Szent) István korában

Mutassa be és elemezze a források, valamint és ismeretei alapján Szent István király államszervező munkásságát és az általa létrehozott állam felépítését! Válaszában az alábbi szempontokra térjen ki:

- a királyi hatalom megszerzésének rövid áttekintése és elemzése;
- a magyar egyházszervezet felépítése és szerepének elemzése;
- a magyar államhatalom felépítésének bemutatása és elemzése.

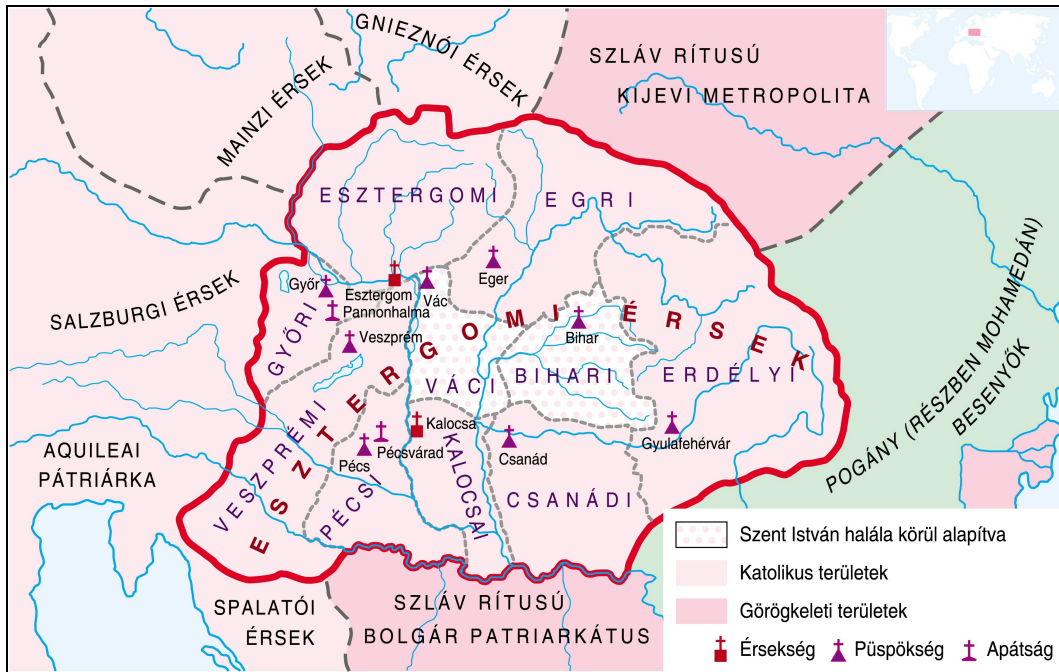

Harcok a hatalom megszerzéséért

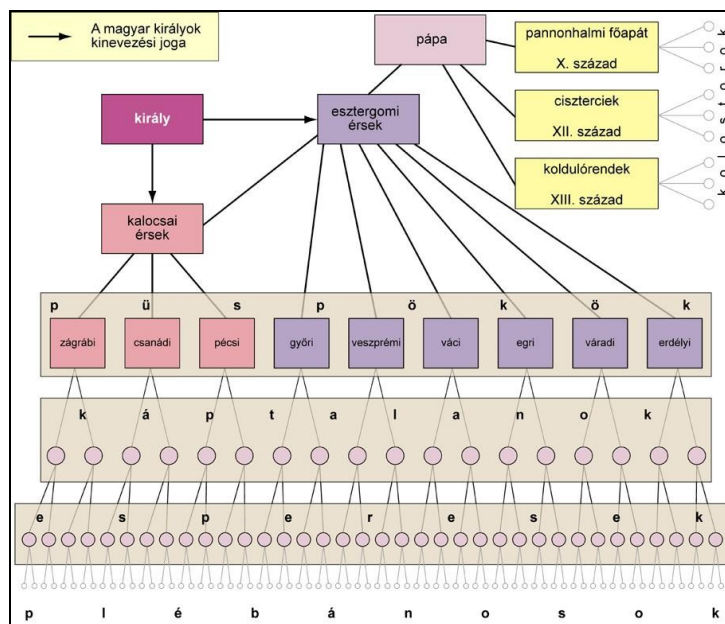

„Akkoriban volt Marosvárt egy Ajtony nevű nagyon hatalmas fejedelem. Aki Bodony [Vidin] városában a görögök szertartása szerint keresztelkedett meg. Ez felette fitogtatta erejét és hatalmát. Továbbá hét felesége volt, mert nem volt tökéletes a keresztény hitben. István királynak pedig nem adta meg a tiszteletet semmiben, mert bízott katonáinak és nemes embereinek seregében, akik felett uralkodott hatalma teljében. Szilaj paripája számtalan sok volt, mindegyik csordájának külön gulyása, s voltak azonfelül majorságai és udvarházai. Még a királynak a Maroson leúsztatott sója fölött is hatalmat bitorolt, a folyó révhelyein egészen a Tiszáig vámokat és öröket tartott, és mindent megvámoltatott. A görögöktől felhatalmazást kapott, és az említett Marosvárott Keresztelő Szent János tiszteletére monostort épített, s abba apátot helyezett görög szerzetesekkel...” (Szent Gellért nagyobb legendájából)

X–XI. századi trónharcok

A magyar egyházi megerendszert a XI. században

A magyar egyház szervezeti felépítése

3. A papok pedig és az ispánok hagyják meg az összes falusi bírónak, hogy ezek parancsára vasárnap mindenki menjen a templomba, öregek és fiatalok, férfiak és nők, kivéve azokat, akik a tüzet őrzik. Ha pedig valaki amazok hanyagsága folytán nem őrzés végett marad otthon, az illetet verjék meg, és hajukat nyírják le.

10. Ha valaki hús evésével megsérti a mindenki előtt ismeretes négy böjti időszakot, akkor egy héten át bezárva böjtöljön.

19. Azok, akik istentisztelet hallgatására a templomba menvén, ott a misék szertartása alatt egymás közt mormognak, és másokat zavarnak, haszontalan történeteket mesélgetve és nem figyelve a szent olvasmányokra és a lelki táplálékokra, ha idősebbek,

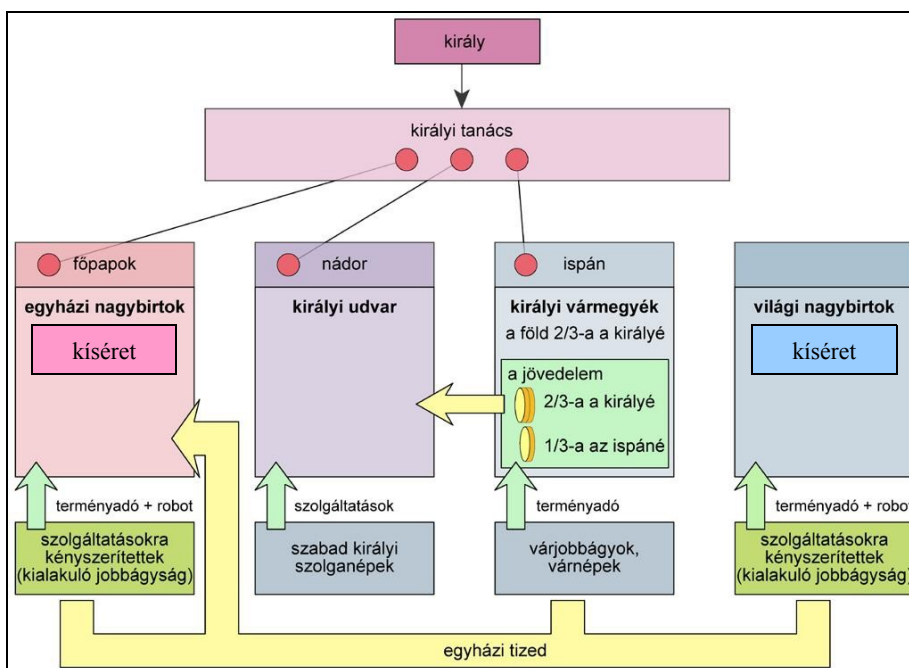
dorgálják meg őket, és gyalázzal üzzék ki a templomból, ha pedig fiatalabbak és közrendűek, e nagy vakmerőségükért a templom előcsarnokában mindenki szeme láttára kötözzék meg, s ostorozással és hajuk lenyírásával fenyítsék meg őket. (István I. törvénykönyvéből, 1001 körül)

1. Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két telekkel s ugyanannyi rabszolgával lássanak el, lóval és kancával, hat ökörrel és két tehénnel, 30 aprómarhával. Ruhákról és oltártakarókról a király gondoskodik, papról és könyvekről a püspök.

18. Ha valakinek az Isten tizedt adott egy évben, a tizedik részt adja Istennek, és ha valaki a tizedet elrejt, kilenc részt fizessen. És ha valaki a püspöknek elkülönített tizedet meglopja, mint tolvajt ítélik meg, és az ebből eredő jóvátétel teljesen a püspöké legyen. (István II. törvénykönyvéből, 1030–1038 között)

A királyi vármegyerendszer kialakulása a XI. században

A magyar államszervezet Szent István korában

14. Ha valakinek a szolgálja másnak a szolgáját megöli, a [gyilkos] szolgát adják a [megölt] szolga helyébe, vagy váltsa meg [uraj] és [a gyilkos] vezekljen, ahogy mondtuk.

15. Ha valaki az ispánok közül megrögzött szívvel és lelkéről megfélemedkezve – ami távol legyen a hűséget megtartók szívéből – felesége meggyilkolásával mocskolja be magát, a királyi tanács határozata szerint ötven tinóval egyezzék meg az asszony rokonaival, és vezekljen az egyházi törvények parancsa szerint. Ha pedig valamelyik vitéz vagy gazda-

gabb ember esik ugyanazon bűnbe, ugyanazon tanács végzése szerint a rokonoknak fizessen tíz tinót, és vezekljen, ahogy mondtuk. Ha pedig a népből való ember követi el ugyanezt a bűnt, öt tinóval egyezzék meg a rokonokkal, és vessék alá az említett bűnt. (István I. törvénykönyvéből - 1001 körül)

2. Hozzájárultunk tehát az egész senatus [királyi tanács] kéréséhez, hogy mindenki szabadon rendelkezze mind saját [öröklött] vagyona, mind a királytól nyert adományok felett, (...) és halála után fiai hasonló tulajdonjoggal örököljenek.” (István II. törvénykönyvéből – 1030–1038 között)

Értékelési útmutató (23. tétel)

Szemponatok	Optimális megoldás	Pont
A feladat megértése, témátartás, a lényeg kiemelése	A vizsgáló <ul style="list-style-type: none"> • áttekinti és elemzi a királyi hatalom megszerzésének folyamatát; • elemzi a magyar egyházszervezet felépítését és szerepét a kor magyar állami és társadalmi felépítésében; • bemutatja és elemzi a magyar államhatalom felépítését. 	12
Tájékozódás térben és időben	A vizsgáló <ul style="list-style-type: none"> • tisztában van a magyar államalapítás térbeli sajátosságaival (pl. magyar egyházszervezet felépítése, vármegyerendszer elhelyezkedése, néhány királyi központ – Esztergom, Székesfehérvár, az ország geopolitikai helyzete), és ezek következményeivel; • a problémát jól helyezi el az időben, tisztában van az előzményekkel és a nemzetközi háttér időrendjével. 	6
A szaknyelv alkalmazása	A vizsgáló <ul style="list-style-type: none"> • előadásában használja a témához kapcsolódó általános fogalmakat (pl. állam, egyház, királyi hatalom, katolikus, társadalom); • használja a téma szakkifejezéseit (pl. szeniorátus, primogenitúra, királyi vármegye, érsek, püspök, tized, ispán, várjobbágyok, katolikus, görög-keleti, nádor); • feleletében a fogalmakat jelentésüknek megfelelően használja. 	6
Források használata és értékelése	A vizsgáló <ul style="list-style-type: none"> • rögzíti a hatalomért vívott harc lépéseit (pl. ellenfelek: Koppány, Gyula, Ajtony, Vazul és fiai); • rögzíti az egyházszervezés összetevőit (pl. magyar érsekségek, püspökségek, tized, templomépítés, az új rend védelme); • rögzíti az államszervezet alapvető vonásait (pl. erős királyi hatalom, királyi tanács, nádor, ispánságok); • rögzíti a vármegyeszervezet alapvető vonásait (pl. ispán és szerepköre, közigazgatási egységek, terjedésük az országban, várjobbágyok és várnépek). 	12
Az eseményeket alakító tényezők feltárása, a történelmi események és jelenségek problémaközpontú bemutatása	A vizsgáló <ul style="list-style-type: none"> • elemzi a hatalom megragadásának elemeit (pl. Géza szerepe, Árpádokon belüli harc, primogenitúra és szeniorátus kérdése, külpolitikai vonatkozások – pápaság és császári hatalom támogatása); • elemzi az egyházszervezet szerepét a korai feudális jellegű államok életében (pl. a királyi hatalom szakrális alapjai, szilárd hierarchia támasza, szakszerűség – írásbeliség, a nyugati keresztény világhoz tartozás); • elemzi a vármegyerendszer jelentőségét (pl. eredete – többgyökerű, közigazgatási, katonai, igazszolgáltatási egység, létrejött a királyi hatalom megjelenést jelenti az adott területen); • önálló ismereteivel, következtetéseivel, megállapításaival kiegészíti feleletét. 	18
Világosság, nyelvhelyesség, a felelet felépítése	<ul style="list-style-type: none"> • A vizsgáló egész mondatokban, folyamatosan fejti ki gondolatait, és szabatosan fogalmaz. • A felelet szerkezete alkalmas a téma kifejtésére. • A gondolatmenet logikus. 	6
Összesen		60